

*Кулик Марина Йосипівна,
викладач кафедри криміналістичних експертиз навчально-наукового
інституту підготовки фахівців для експертно-криміналістичних
підрозділів Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ СВІДКІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ РОЗКРАДАНЬ

При розслідуванні розкрадань однією з найпоширеніших слідчих (розшукових) дій є допит свідків. Підставою для допиту свідка є фактичні дані про те, що цій особі відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження.

За результатами допитів слідчий отримує інформацію щодо: 1) незаконних дій підозрюваних; 2) викраденого майна або цінностей [1, с. 42];

3) обставин здійснення незаконних дій (наприклад, випуску, використання не облікованої продукції, приховування недостач або надлишків); 4) відносин допитуваного щодо оцінки факту вчиненого розкрадання тощо [2, с. 159]; 5) встановленого в конкретній організації порядку роботи й відомі свідку відхилення від нього; 6) використання підроблених документів; 7) умов, способу життя й поведінки підозрюваного [3, с. 137]; 8) наявності в їх розпорядженні документів, неофіційних записів, що підтверджують показання; 9) інших фактів незаконних дій [4, с. 52].

Деякі тактичні особливості допиту свідків під час розслідування розкрадань залежать від причетності свідка до підприємницької діяльності, їх стосунків із конкретними особи. Тому в криміналістиці виділяють групи свідків за даною категорією злочинів. Зокрема А. Ф. Волобуєв у кримінальних провадженнях щодо розкрадань виділяє такі категорії свідків: посадові особи суб'єктів підприємницької діяльності (керівники підприємств, головні бухгалтери та ін.). Ця категорія свідків має схильність замовчувати певні факти, що пов'язані з неправомірною поведінкою самого свідка при здійсненні господарчої діяльності;

службовці суб'єктів підприємницької діяльності (рядові працівники бухгалтерій, секретарі-референти, продавці, водії тощо). Їх поведінка під час розслідування злочину багато в чому визначається залежністю від

роботодавця та його посадових осіб. Тому вони можуть знаходитися під впливом позиції, вказівок своїх керівників;

посадові особи банківських установ, що обслуговують підприємницькі структури (керівники, головні бухгалтери, начальники відділів тощо). Ця категорія свідків займає таку позицію на допиті, яка залежить від ролі банку в механізмі вчинення розкрадання та інших злочинів. Тому вона може коливатися від позиції надання повної інформації з питань, що цікавлять слідство, до позиції утаювання фактів, що компрометують банк та його керівників;

службовці банківських установ (працівники бухгалтерії, економісти, оператори ЕОМ тощо). Їх поведінка багато в чому визначається залежністю від роботодавця та його посадових осіб. Однак, їх негативна позиція може бути викликана і прагненням приховати і свої дії, які тим чи іншим чином сприяли здійсненню злочину;

посадові особи і службовці органів державної влади, де реєструвалося підприємство, видавався патент, ліцензія тощо. Поведінка цієї категорії свідків залежить від того, чи були порушені ними певні правила при виконанні своїх службових обов'язків;

інші категорії свідків (члени сімей підозрюваних, їх знайомі, сусіди тощо). Найчастіше показання цих свідків стосуються фактів перебування підозрюваного в певному місці, способу життя, поведінки тощо [5, с. 263].

Г. А. Матусовський свідків у кримінальних провадженнях за даною категорією злочинів поділяє на такі групи: 1) колеги; 2) особи, які працювали на даному підприємстві до вчинення розкрадання і ті, які замінили обвинувачених; 3) працівники вищестоящих установ (керівних, виробничих, фінансових підрозділів тощо); 4) працівники контрольно-ревізійних органів, інспекцій тощо; 5) особи, які реалізовували викрадене й забезпечували розкрадачів сировиною, які не працюють на даному підприємстві; 6) особи, які знають підозрюваних за місцем проживання, місцем знаходження гаражів, дачних і садових ділянок, за колом різноманітних інтересів тощо; 7) покупці, замовники тощо [4, с. 52].

Досить влучним є розподіл свідків на дві основні категорії, запропонований М.В. Джигоею, О. С. Подшибякінін, А. М. Ухалем.

До першої категорії належать особи, які володіють інформацією про службову діяльність підозрюваного. Частина з них навіть могла здійснити певні дії в інтересах підозрюваних, не знаючи про їх злочинну діяльність. Це працівники, зайняті у виробництві, які давали дозвіл на виконання окремих операцій, видавали певні документи (наряди, довіреності, перепустки); облікові й бухгалтерські працівники, працівники складів, транспорту, охорони тощо. Допит цих осіб проводять якомога швидше, щоб завадити впливу на них підозрюваними або їх зв'язками, які можуть намагатися схилити їх до дачі неправдивих показань [1, с. 42]. Під час допиту цим особам можна роз'яснити, що їх дії, навіть якщо вони сприяли розкраданню,

не є злочинними й відповідальності за це вони нести не будуть, якщо в них відсутній склад іншого злочину чи іншого правопорушення.

Друга категорія свідків - ті, хто сприяв викриттю підозрюваного. Це ревізори, вахтери, представники громадськості, які брали участь у перевітках і затриманні [1, с. 44]. Необхідність невідкладного допиту таких свідків обумовлена тим, що їх показання при вмілому використанні слідчим можуть здійснити сильний психологічний вплив на підозрюваних. За допомогою таких показань слідчому нерідко вдається на початку розслідування переконати підозрюваних або деяких з них у безглуздість подальшого заперечення своєї вини [6, с. 59].

На нашу думку, при розслідуванні розкрадань слід виділяти три основні категорії свідків: 1) особи, які мають інформацію про службову діяльність підозрюваного; 2) ті, хто сприяв викриттю підозрюваного; 3) знайомі та родичі підозрюваного.

Список використаних джерел:

1. Джига М. В. Розслідування посадових злочинів і вимагательства / М. В. Джига, О. С. Подшибякін, А. М. Ухаль. - Ужгород : Поличка карпатського краю, 1998. - 156 с.
2. Когутич І. І. Криміналістика: особливості методики розслідування окремих видів злочинів : [текст лекцій] / І. І. Когутич. - Львів : Тріада плюс, 2006. - 456 с.
3. Чичиркіна С. П. Організація і тактика розслідування службових підроблень : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Чичиркіна Світлана Павлівна. - К., 2011. - 265 с.
4. Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ / Г. А. Матусовский. - Х. : Консум, 1999. - 480 с.
5. Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва : дис. . доктора юрид. наук : 12.00.09 / Волобуєв Анатолій Федотович. - Х., 2001. - 426 с.
6. Филиппов А. Г. Первоначальные следственные действия при расследовании хищений государственного или общественного имущества, совершённых путем присвоения, растраты или путем злоупотребления служебным положением : [учеб. пособ.] / А. Г. Филиппов; под ред. проф. Г. Г. Зуйкова. - М. : ВШ МВД СССР, 1972. - 67 с.